

Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opgave 1 – Wereld: De positie van Sri Lanka in het wereldsysteem

1 maximumscore 2

- Een voorbeeld van een juiste onderbouwing van uitspraak 1 is: de (totale) waarde van de import is groter dan de (totale) waarde van de export. 1
- Een voorbeeld van een juiste onderbouwing van uitspraak 2 is: Sri Lanka is voor de export sterk afhankelijk van één product (textiel) / één land (de Verenigde Staten). 1

2 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste redenering is:

- Tijdens de koloniale periode werd Sri Lanka lange tijd gebruikt als exploitatiekolonie, 1
- zodat de economie en/of infrastructuur van Sri Lanka vooral gericht bleef op de export van onbewerkte grondstoffen en/of landbouwproducten / Sri Lanka zich door een langdurige afhankelijke positie moeilijk kon ontwikkelen. 1

3 maximumscore 2

- Een voorbeeld van een juist argument vóór de stelling is: Hambantota International Port kan in Sri Lanka leiden tot spread-effecten / werkgelegenheid. 1
- Een voorbeeld van een juist argument tegen de stelling is: door het alleenrecht van een Chinees havenbedrijf wordt Sri Lanka (volledig) afhankelijk van China / wordt het lastiger voor bedrijven uit andere landen om te investeren in Sri Lanka. 1

4 maximumscore 2

- India 1
- Een voorbeeld van een juist antwoord is: China kan met de aanwezigheid in de Indische Oceaan / Sri Lanka meer invloed / controle uitoefenen op een mondiaal belangrijke scheepvaartroute. 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opgave 2 – Wereld: Energietransitie in Sub-Sahara Afrika

5 maximumscore 2

Uit de redenering moet blijken dat

- het energieverbruik per inwoner in centrumlanden / de meest welvarende landen groter is dan in (semi-)perifere / minder welvarende landen, 1
- maar dat de energiebalans niet alleen bepaald wordt door het energieverbruik, maar ook door de aanwezigheid van (fossiele) brandstoffen (en opgewekte duurzame energie) die onafhankelijk is van het ontwikkelingspeil. 1

6 maximumscore 2

- Uit het antwoord moet blijken dat in China het energieverbruik per inwoner toeneemt en in Sub-Sahara Afrika niet. 1
- Uit het antwoord moet blijken dat het energieverbruik / de levensstandaard in Chinese steden groter is dan dat in steden in Sub-Sahara Afrika. 1

7 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste redenering is:

- Zonne-energie (wordt voor iedereen / overal goedkoper en) kan op lokale schaal / kleine schaal / overal worden opgewekt, 1
- zodat afgelegen regio's / perifere gebieden zich ook (zonder een op fossiele brandstoffen gebaseerd elektriciteitsnetwerk) kunnen ontwikkelen. 1

8 maximumscore 1

Uit het antwoord moet blijken dat door de energietransitie de luchtvervuiling (door het verbranden van hout / mest / kerosine) zal afnemen.

9 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste uitleg is:

- Als mensen toegang hebben tot zonne-energie zijn ze voor hun brandstofgebruik minder afhankelijk van houtkap / ontbossing, (oorzaak) 1
- waardoor boomwortels de bodem beter blijven vasthouden (en bodemerosie wordt tegengegaan). (gevolg) 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opgave 3 – Aarde: Rotsboog Azure Window in Malta

10 maximumscore 2

Uit de beschrijving moet blijken dat

- de Afrikaanse en de Euraziatische plaat convergeren / naar elkaar toe bewegen, 1
- waarbij delen van de zeebodem (langs breuken) omhoog geduwd zijn (en boven de zeespiegel uitgekomen zijn). 1

11 maximumscore 2

- Golven erodeerden de onderkant / basis van de rotsboog. 1
- Door (chemische) verwerking loste de kalksteen aan de onderkant / basis van de rotsboog op. 1

12 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste uitleg is:

- In de herfst- en wintermaanden is de luchtdruk boven het Middellandse Zeegebied lager dan in de zomer / is het hogedrukgebied (dat in de zomermaanden boven het Middellandse Zeegebied ligt) naar het zuiden verschoven, (oorzaak) 1
- waardoor lagedrukgebieden en/of depressies vanuit het westen / vanaf de Atlantische Oceaan het Middellandse Zeegebied kunnen binnendringen. (gevolg) 1

13 maximumscore 2

- Uit het antwoord moet blijken dat kalksteen waterdoorlatend is. 1
- Voorbeelden van juiste andere oorzaken zijn: 1
 - De neerslag die valt, valt vooral in de wintermaanden.
 - Veel water / neerslag verdampt (in de zomer).
 - Op een klein eiland als Malta is de ondergrondse zoetwatervoorraad klein.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opgave 4 – Aarde: Landschapszones en geofactoren

14 maximumscore 2

- gematigde zone 1
- subtropische zone 1

15 maximumscore 3

Een juiste beschrijving moet de volgende drie stappen bevatten:

- De grens tussen gebieden met een A- en B-klimaat is gebaseerd op de droogte-index / het verschil tussen de neerslag en de (potentiële) verdamping. 1
- De grens tussen gebieden (op gematigde breedte) met een C-, D-, en E-klimaat is gebaseerd op verschillen in temperatuur. 1
- Klimaatverandering zorgt op mondiale schaal / overal voor een temperatuurstijging (terwijl veranderingen in neerslag variabel / minder eenduidig zijn) (en grenzen tussen gebieden met C-, D-, en E-klimaten meer zullen verschuiven dan de grens tussen gebieden met een A- en B-klimaat). 1

16 maximumscore 2

Voorbeelden van juiste manieren zijn:

- Hooggelegen gebieden zijn kouder dan laaggelegen gebieden.
- Door gebergten ontstaan stuwingsregens / ontstaat een lijzijde en een loefzijde.

per juiste manier 1

17 maximumscore 3

Voorbeelden van juiste argumenten zijn:

- In nieuw gesteente / sediment worden tegenwoordig grote hoeveelheden door de mens gemaakte materialen (zoals plastic / fosfaten / metalen) aangetroffen. (geofactor: gesteenten en reliëf)
- De mens heeft temperatuur verhogende broeikasgassen aan de atmosfeer toegevoegd. (geofactor: klimaat en lucht)
- De mens heeft bodems uitgeput / vervuild. (geofactor: bodem)
- De mens beïnvloedt de loop van rivieren / bouwt dammen in rivieren / pompt grondwater op. (geofactor: water)
- De mens verwijdert vegetatie / beïnvloedt de leefomgeving van dieren / zorgt voor het uitsterven van dieren en vegetatie. (geofactor: flora en fauna)

per juist argument, mits vanuit verschillende geofactoren 1

Opmerking

De geofactoren hoeven niet expliciet in het antwoord genoemd te worden.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opgave 5 – Zuid-Amerika: De Andes in Chili en Argentinië

18 maximumscore 1

- Antofagasta (1) - a
 San Pedro de Atacama (2) - c
 Fuerte Esperanza (3) - b

Opmerking

Alleen als drie antwoorden juist zijn een scorepunt toekennen.

19 maximumscore 3

- Voorbeelden van juiste verschillen zijn: 2
 - Bij vlakke subductie vinden aardbevingen ook verder landinwaarts nog ondiep plaats.
 - Bij vlakke subductie ontstaat (in tegenstelling tot bij normale subductie) een breed / uitgestrekt hoogland.

Opmerking

Per juist verschil 1 scorepunt toekennen.

- Een juist antwoord is: de dichtheid van de (jonge) oceanische lithosfeer is te laag / de (jonge) oceanische lithosfeer is niet zwaar genoeg (om de mantel ingetrokken te worden). 1

20 maximumscore 2

Uit de uitleg moet blijken dat

- in de Atacamawoestijn nauwelijks neerslag valt, (oorzaak) 1
- waardoor de kleding nauwelijks aangetast wordt door (chemische) verwerking (en nauwelijks vergaat). (gevolg) 1

21 maximumscore 1

Uit het antwoord moet blijken dat een gesteente een erts wordt genoemd als er van een delfstof / metaal bruikbare hoeveelheden in het gesteente zitten.

22 maximumscore 2

- Uit het antwoord moet blijken dat in het Andesgebergte ertsen gevormd worden door vulkanische activiteit / het stollen van magma. 1
- Uit het antwoord moet blijken dat bauxiet gevormd wordt (door verwerking / oxidatie) in tropische bodems (en die zijn er in het Andesgebergte niet). 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opgave 6 – Zuid-Amerika: Ontginning van het Amazonegebied

23 maximumscore 1

Een voorbeeld van een juist gegeven is: bij Manaus / in Brazilië ligt een vrijhandelszone waarin 600 bedrijven eindproducten produceren (terwijl in Europa het stereotiep beeld bestaat van een werelddeel dat alleen maar grondstoffen exporteert).

24 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste redenering is:

- De bevolkingsgroei veroorzaakte druk op de beperkte draagkracht van het Andesgebergte, 1
- zodat door het begaanbaar / bereikbaar maken van het dunbevolkte Amazonegebied nieuwe gebieden geschikt werden gemaakt als leefgebied. 1

25 maximumscore 1

Uit het antwoord moet blijken dat de Amazone tot ver landinwaarts / tot en met Manaus bevaarbaar is voor grote zeeschepen.

26 maximumscore 2

- Een voorbeeld van een juist antwoord op nationaal schaalniveau is: binnen Brazilië worden veel steden / gebieden met elkaar verbonden door (spoor- / vaar)wegen. 1
- Een voorbeeld van een juist antwoord op continentaal schaalniveau is: de vrijhandelsgebieden van Brazilië liggen in de grensregio's. 1

27 maximumscore 2

Voorbeelden van juiste argumenten zijn:

- (delen van) De buurlanden van Brazilië zijn (door de ligging van het Andesgebergte en het Amazonegebied) vanuit Brazilië lastig te bereiken. (dimensie natuur)
- Tussen Zuid-Amerikaanse landen zijn de samenwerkingsverbanden vaak instabiel. / Politieke samenwerking komt binnen Zuid-Amerika maar moeilijk op gang. (politieke dimensie)

per juist argument 1

Opmerking

De dimensies hoeven niet expliciet in het antwoord genoemd te worden.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opgave 7 – Leefomgeving: Stadsherstel Amsterdam

28 maximumscore 2

Voorbeelden van juiste oorzaken zijn:

- Bedrijvigheid / Werkgelegenheid verdween uit de binnenstad.
- Vooral welvarende mensen trokken uit de stad.

per juiste oorzaak

1

29 maximumscore 2

- Uit het antwoord moet blijken dat grachten moesten plaatsmaken voor infrastructuur zoals wegen en parkeerruimte. 1
- Voorbeelden van een juist antwoord zijn: 1
 - Door auto's in de binnenstad nam de onveiligheid / milieuvervuiling / geluidsoverlast in de stad toe.
 - Doordat water werd vervangen door asfalt nam het hitte-eilandeffect in de stad toe.

30 maximumscore 1

Uit het antwoord moet blijken dat bij Stadsherstel Amsterdam renovaties in handen zijn van burgers (in plaats van gemeentes of het bedrijfsleven).

31 maximumscore 3

- Een voorbeeld van een juist antwoord is: uitgaanscentra kunnen zorgen voor (geluids)overlast / drukte in de buurt. 1
- gentrificatie 1
- Voorbeelden van een juist gevolg zijn: 1
 - Er kwamen voorzieningen in de wijk die niet aansloten bij de wensen van de (oorspronkelijke) bewoners.
 - De (huur)prijzen van de woningen stegen.
 - De oorspronkelijke bewoners werden uit de buurt verdreven.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opgave 8 – Leefomgeving: Stormvloedkeringen in Nederland

32 maximumscore 2

- Uitspraak 1: Kromme Nol 1
- Uitspraak 2: Hollandsche IJsselkering 1

33 maximumscore 3

De drie natuurlijke omstandigheden zijn:

- springtij 1
- een (zeer zware) noordwesterstorm 1
- piekafvoeren van de rivieren 1

34 maximumscore 2

Voorbeelden van juiste redenen zijn:

- Havengebieden / Scheepvaartroutes blijven goed bereikbaar. (economische dimensie)
- Grote delen van de Zuidwestelijke Delta behouden (met beweegbare keringen) hun ecologische waarde / een brakwater milieu / hun getijdewerking. (dimensie natuur)

per juiste reden, mits elk vanuit een andere dimensie 1

Opmerking

De dimensies hoeven niet expliciet in het antwoord genoemd te worden.

35 maximumscore 2

Voorbeelden van juiste redenen zijn:

- Het IJsselmeer is een belangrijke nationale drinkwaterbuffer.
- Het zoete water draagt bij aan het tegengaan van verzilting (in laag Nederland / in de omgeving van het IJsselmeer).

per juiste reden 1

Bronvermeldingen

bron 1 t/m 18 Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling, 2024

foto's:

bron 2 www.maritimegateway.com, 2020

bron 7 Coldhubs, 2021

bron 9 Shutterstock, Joseph Sohm, 2014

 Shutterstock, Iakov Kalinin, 2018

 Shutterstock, Ekipaj, 2013

 Shutterstock, Susan888, 2018

bron 13 NRC Handelsblad / DPG, 2021

bron 15 Stadsherstel Amsterdam, 1955

bron 16 De Hallen Amsterdam – Architecture tours

bron 18 Shutterstock, Stock1987, 2022

kaarten:

bron 3 en 4 Noordhoff, Grote Bosatlas editie 56, 2021